

AZ AESTHETIKAI ÉRZÉSEK PSYCHOLOGIÁJA.

— Ötödik közlemény. —

Csak hasonlítsunk össze valamely spanyol genreképet a fjordvidékeket ábrázolóval s látni fogjuk a különbségeket. A keleti képek, délvidéki tájak *sötét árnyékai* ép a világos színek világosabbaknak látszásából eredő contrast eredménye. Például szolgálhatnak akár *Wagner Sándorunk* spanyol genreképei.

Érdekes az éjjeli sötét-kékes coloratura *múzeumunk* egyik olasz képén, mely a tarantellatánczot ábrázolja *csillogos, holdatlan homályban*.

És talán a legérdekesebb és legremekebb példa ennek tanulmányozására *Rembrandt Őrjárata*, mely ép a sötét és az ebben felcsillanó tárgyak, dárdahegyek, lándzsavégek realis festéséről nevezetes. Hisz *Rembrandtról* mondja *Taine*, hogy senki úgy nem tudta festeni *a fény és homály, a derű s ború harcát, örök drámáját*, mint ő.

De lássuk az egyes színek változását a világitás változásával. A fényerő növekedésekor a *v. s. jobban növekszik, mint a kék*. V. és k. papir közül nappal a *v. világosb*, éjjel, holdnál a *k. Festők napos tájat* — mondja *Helmholtz* — *túlnyomólag s., a holdasakat túlnyomóan kékes színárnyalatokkal festik*.

Ha festőkkel beszélünk, ezek azt szokták mondani, hogy nappal a meleg színek, a sárga és vörös uralkodnak, estefelé meg a hideg színek, a kékek. Ezért nevezik piktornyelven az alkonyat idejét «*kék órá*»-nak (bleue heure). A fentidéztem *Tarantella* kép s hasonló gyakori festő-themák, mint pl. a *velencei holdas éj* rossz és kitűnő feldolgozásaival emellett bizonyítanak, amennyiben sikerük ép ettől függ.

Áttérhetünk a *színes árnyékokra és ellentétességi szintüneményekre*. A naptól és gyertyától megvilágított vessző naptól adott árnyéka vörössárga, a gyertyától vetett fehér, de kéknek tetszik. A papir vörössárga világú gyertyánál is fehérnek tetszik s nem aranysárgának. *Zöld fátyol alatti fehér vörösnek tetszik*, mely a zöld utóképe. E tünemények az úgynevezett *ellentétességi szintünemények (contrastünemények)*. Az utóképek okozta csalódás *bekövetkező ellentét (successiver Contrast)*, a relativ arány okozta félrevezetés az *egyidejű ellentét (simultaner Contrast)* tüneménye.

Az egyidejű ellentét fontos tüneményeit közelebbről először *Chevreul* kutatta. Az ő törvénye, «*színek egyidejű ellentétének törvénye*» (*loi du contraste simultané des couleurs*) szerint a színfoltokat kiegészítő színük gyöngéd, látszólagos koszorúja (*auréole du complémentaire*) övedzi, mely kifelé fokozatosan gyöngül. Így a vöröset zöld, a narancsszint kék, a sárgát ibolya színekoszorú, aureola veszi körül. Ha már most a festő, mint *Véron* megjegyzi (*Esthétique* 2. éd. 1883.), nem kiegészítő színeket helyez egymásmellé, e színekoszorúk meghamisítják és kivetkőztetik a két színt; ha ellenben kiegészítőket tesz szomszédokká, az azonos színekoszorúk csak növelik a színfoltok erejét, intenzitását. Íme a *színharmonia* jól eső voltának másodlagos oka.

Ezekből látjuk, hogy *az érzésben a tisztán észrevehető különbségek nagyobbaknak tetszenek, mint a kevésbbé*

tisztán észrevehetők. A jelrendszer újabb tökéletlensége (XII.). Tisztán észrevehető pl. a szem előtt levő, kevésbé tisztán észrevehető az emlékezetben létező.

Ha a festményeken végig tekintünk, azt látjuk, hogy *a festők a természet szintüneményeit s különösen az ellentétességi tüneményeket gyakran fokozott utánzással alkalmazzák,* a célból, hogy nagyobb fénykülönbségeket és teltebb színeket tüntessenek föl, mintsem amúgy lehetne.

Látjuk tehát, hogy nemcsak a szem optikai készüléke, hanem maga az érzet is rendkívül hiányos. Tökéletlen és hiányos lesz az így nyert jelrendszer a valósággal szemben.

Összefoglalva tehát a látás physiologiai vizsgálatának aesthetikai eredményeit, a szem sajátos tulajdonságai, optikai hibái és érzékleteinek tökéletlen, felettébb relativ és a relativ különbségeket fokozó mivoltából folyólag a *szemrekellemes a centralis csoportosításban, az áttekinthető, egyirányú kiterjedés* előszeretében, *a reczének* nem egyoldalú kifárasztásában, hanem *a színharmonióval* a különféle *idegvégék egyenletes izgatásában, a coloratura és megvilágítás relativ különbségeinek fokozásában és a szabályosan változó, mozgékony formákban* van, melyek a szem természeti mozgékonyosságát foglalkoztatják, anyagot adnak neki, s szabályosságuk folytán még sem fárasztják ki.

A szemre-nézve kellemes elemekből alakultak ki azután különféleképen *az építő, faragó és képiro* művészetek különféle rendszerei, módjai, iskolái a különféle korok és népek szerint. A physiologia dolga csak annak megmagyarázása: *mit, miért* érez *kellemesnek a szem útján látó-idegközpontunk, s mit, miért kellemetlennek,* vagyis a «*művészi szem*», a «*technikai*» vagy «*plastikai érzék*» mivoltát megfejteti, mert mind e kifejezések csak *szemünk s látó-idegközpontunk alkotottságára és működésére vonatkoznak.*

**A hang- és fényérzetek közös vonásai.
Az érzéki-kellemes feltételei és határozmányai.**

Mind a két aesthetikai érzékszervnek *csak homolog* ingerével foglalkoztunk ; heterolog ingerek : az általános ingerek szép érzésnek úgy sem lehetnek forrásai. Szándékunk most e homolog ingerekre felelő érzés *közös vonásait* : *analogiáit* a két érzéknél kutatni s e közben, ahogy a hangérzeteknél kerestük a fülre-kellemest, a fényérzeteknél a szemre-kellemest, úgy most egyáltalán *az érzéki-kellemes általános feltételeit és határozmányait* levonni az eddig tapasztalt közös tényekből.

Mindenekelőtt úgy a hangérzetek, mint a fényérzetek idegizgalmak. Tudjuk pedig, hogy minden idegizgalom, *mint izgalom egyforma*, az érzés módjabeli különbsége csak a *végszervektől függ*, melyek szerint az inger mindig a megszokott specialis hatást kelti a szokásos helyen. Mint idegizgalmak, alá vannak vetve az általános idegélet ismertett törvényeinek. De e természetes közös törvényeken kívül több analogiát sikerült constataálnunk a két érzék működésénél, melyek hasonlóan feltételei az érzéki-kellemesnek.

A hang- és fényérzetek analogiái tehát :

1. *az idegingerlés általános törvénye*, mely szerint az állandó hatás alig vagy épen nem ingerel, hanem *a hirtelen változás, a megszakítás, vagy indítás*, szóval *inger-változás* hat érzékiségünkre (v. ö. W. Preyer: Die Empfindung, als Function der Reizänderung. Zeitschrift für Psychologie und Physiologie der Sinnesorgane. 1894.4. Heft.) Azt hisszük, ez egyszerű s az idegélettanban constatált főtörvénynek aesthetikai alkalmazása, értékesítése a *Grant Allen* Physiologiai Aesthetiká-jában oly nagy szerepet játszó *lengés törvénye*, mely — szerinte — minden szépen *a symmetria alapja*. «Alvás meg ébrenlét, belehelés meg kilélegzés, táp-

lálkozás meg kiválasztás, a szív összehuzódása meg kitágulása» — szerinte — mind egy törvény kifejeződése. E törvény «jelképe *az inga*», melynek esése új emelkedéssel jár és viszont. Formulázása: «*az izgalom kielégítése és új izgalom keltése*».

2. *Az ingerküszöb törvénye.* Hogy valamely benyomás rám hasson, bizonyos erőfokot kell elérnie, melyen érezhetővé lesz. Ez erőfok az *ingerküszöb*.

3. *Az idegingerlés quantitativ törvénye.* Hogy az inger hasson, az ingerküszöböt kell elérnie, de viszont az ingermagasság bizonyos fokán túl a fokozott működés gyors elfáradást hoz létre; a gyenge ingerrel szemben való *tétlenség és az elfárasztó fokozott működés* közt van a rendes működések s így kiválóan az éppen *se nem untató, se nem fárasztó érzéki-kellemes skálája*.

Az érzéki kellemes tehát ne untasson, azaz érdekeljen, de ne fárasztson. E két természetes határ között iparkodik a szépet meghatározni Grant Allen is akképen, hogy szép, ami az ingerlés maximumával a fáradás és erőfogyasztás minimumát idézi elő oly izgalmakban, melyek a szorosán vett életműködésekkel közvetlenül össze nem függnek. Az utóbbi határozmányra már bővebben rámutattunk a bevezető fejezetekben, ahol az «*érdeknélküliség*»-ről és a czéltalan «*játék*»-ről szólottunk. A fáradás minimuma, mint a kellemetlen minimuma az érzéki-kellemesben ép az idegingerlés quantitativ törvényének természetes folyománya. A mi az ingerlés maximumát illeti, ez — szerintünk — csak relativ értelemben vehető, tudniillik a szépézés a fárasztás minimumának határain belül idézze elő az ingerlés maximumát.

4. *Az egységes érzéklés törvénye.* Az összetett ingert mindakettő, a fül a Corti-szervben, a szem reczójén elemezi, részeire bontja ugyan, hanem az érzés egységesnek fogja

fel az egyszerű, de már szintén összetett csengést, az accordot, a telítetlen s fehér fénynyel vegyült rózsaszínt egyaránt.

5. *Az intervallum-os relativ érzés.* A hangok intervallumos megkülönböztetése ismeretes; a fénynél meg megjegyeztük, hogy a színeknél ép a relativ különbségek, ezek relativ aránya, mely részeiben változik, de egészében, mint arány állandó, ismerteti fel velünk a tárgyakat. A színskála hasonló intervallumos, szinközös felosztása az aetherrezgéseknek, bár nem oly rendszerű, mint a hangé. A fénynél csak három alapszín különböztethető meg. A szem érzeteiben pl. a hangérzetek ötödének megfelelne a színekép B. vonalú vöröse és G. vonalú ibolyája, melyek a $\frac{3}{2}$, az ötöd viszonyát adják. Természetesen a más rendszer folytán e viszonyoknak itt jelentőséget nem adhatni, mint egyesek teszik (*Henry*). A hangnál, a fénynél voltaképp *a relativ intervallumokat és pedig a felötlőket* érezzük meg első sorban. *A valóság ingerei fokozatos sorozatának érzésünkben csak relativ intervallumos különbségekben haladó skála felel meg.*

6. *Az intermittáló hatás kellemes* az érzékekre, a milyen a légrezgés és aetherrezgés, de csak akkor, ha *discontinuáltsága* mellett *continuálnak* látszik; így láttuk a hangnál, a hanglűktetésnél; a fénynél is azt hiszem a vörös kellemetlensége telt alakjában talán ily nem egészen continuált érzetben leli physiologiai alapját.

7. *Harmoniájuk: a hangharmonia a részben azonos* elemek kiérzésében, *e rokonság* felfogásában van, *a színharmonia a kiegészítő* szín jelenlétében, hogy így a recze elfáradása *ne egyoldalú*, hanem *általános* legyen. A kiegészítő pedig ép a recze természetétől függ. Ha a vörösérvő idegvegeket izgatom, a zöld s ibolya kivánja izgatását. Innen az utóképek is. Ime a hang és színharmonia is egyedül és

tökéletesen fülünk, szemünk és halló s látó idegközpontunk érző természetétől függ.

8. *Az absolut relativ érzése, ennek korlátoltsága:* hogy csak a 16—36,000 rezgésszámu légmozgást és csak a 400—800 billió rezgésszámu aethermozgást érezzük hangnak illetve fénynek, — e tény tisztán a *Corti-szerv* és a *recze* alkotásától függ. A vadak Corti-szerve csak négy sorozat szállal bír, zenéjük monoton, hangterjedelmük kisebb. Nem érzik hangnak azt a rezgést, a mit mi még hangnak érzünk. A színvakok reczejének Helmholtz elmélete szerint hiányosnak kell lennie; a színkülönbségeket nem érzik meg bizonyos színterületen. Azt hisszük, hogy a színvakság és a vadak szük skálája analog tünemények.

Ép ezért nem olyan nagy paradoxon, mint amilyeneknek látszik, az oly állítás, hogy ha finomabb fülünk volna, a nap hangját, a sphaerák zenéjét hallanók; s ha feltételelesen kevesebb számu rezgésekre volna érzékeny szemünk, a hangverseny képét láthatná.

9. *A relativ érzésen belül eső újabb relativ különbségek.* Már ide sorolható a vadak rövid skálája, a színvakok hiányos színrendszere, de ezenkívül sok más tünemény. A cinóbervörös, ha oly fényt bocsátunk rá, melyben nincs vörös fény, majdnem fekete színű lesz. Túlerős dohányzás következtében elveszthető a vörös szín iránt való érzőképeség s az illető a vöröst feketének látja. Kiemeltük már Topinard (*Anthropologia* 534. l., magyarban) szerint, hogy «azok a hangok, amelyek bizonyos race-ok agyvelejének halló idegsejtjeit összhangzatos módon ingerlik, más race-nál nem ezt a hatást idézik elő». A szép relativitásának már ez alapja. Hozzájönnek az ethnographiai s historiai járulékok, melyekre csak ráutalunk e helyen s melyek a szép relativ elemének főtényezői. Ilyenek a szépségtypusok. A hottentot Vénus a milóival szemben. Kelet moll-os rendszere nyugat kevésbbé

moll-os rendszerével szemben. Mindezekről bővebben a pszichológiai részben.

Mindezekből látjuk, mily *tökéletlen jelei* érzeteink a tárgyaknak, a valóságnak. Sokszor több jel egy tüneményre (hő, fény), máskor egy jel többre (a fehérszínnek). *Az érzéki csalódások* is ide tartoznak. *A látszat* szerepe különösen fontos az esztétikus működésben, ez mindig a látszat után indul. A hold, a naptányér, korong előtte, holott gömbalak. A látóhatár alján úszó hold óriási tányér, nagyobb sokkal az égbolt meredekén haladónál, pedig voltaképp egyazon holddal van dolgunk. A festőnek kötelessége a látszatot követni s az alantlevő holdat nagyobbnak, vörösebbnek festeni.

Jóllehet, hogy ily tökéletlen jelei érzeteink a tárgyaknak, a valóságnak; egész mindenségükben, különféle kapcsolatainkban, kombinációinkban, egymásnak ellenőrző hatása alatt mégis biztos s mondhatnók kimeríthetetlen árnyalatokkal rendelkező képét adják a valóságnak. Csak arra a kecskeméti határbeli vagy hortobágyi gulyásbojtárra hivatkozunk, aki 7—800, sőt 1000 marha közül mindegyikről tudja, ki melyik gazdáé, mindegyiket külön felismeri «mer isz' nincsen két egyforma marha a világon». És érzékiségünknek ép e bár tökéletlen, de mégis oly gazdag s oly gazdagon kombinált jelrendszerével kell a művésznek számolnia és főleg a festőművésznek, kinél éppen *merő látszat* a valóság.

A többi érzékekről s esztétikai szerepükről.

Helytelennek tartjuk azok nézetét (Kant), akik az úgynevezett alsó érzékeket kizárják az esztetikából. A rózsaillat esztétikai élvezet forrása, a legmámorítóbb pedig. Mi csak kevesebb fontosságot tulajdonítunk ezeknek, de nem,

mert talán kisebb aesthetikus élvezet forrásai, hanem, mert közvetlen szerepük az aesthetikai alkotásban nincsen, mert önálló művészetet sem a tapintás. sem az íz-, sem a szag-érzetek anyaga nem alkotott, mint tették a szem s fül érzetei. Közvetlen szerepük nincs az aesthetikában, tehát *a közvetlen művészetekben* sem szerepelnek, hanem *a közvetettben: a költészetben* a virágillatnak, forrásvíznek, mohágynak stb. van helye. Ép ezért foglalkozunk, bár röviden, velük e fejezetben.

Az ízlő érzék szolgáltatja a legkevesebb anyagot az aesthetikai működésnek. A nyelvnek, különösen hátulsó részén előforduló körülárvolt szemölcsseinek ép árokbeli felületén a nyelvet borító hám bizonyos kisterületű átalakult részeivel találkozunk s ezeket kell az ízlés ingerfelvevő helyeinek tartanunk. Ez átalakult sejtsoportokat alakjuk folytán *ízlő-bimbóknak* nevezzük. E bimbóknak, melyek az ízlő-idegvégek sajátos szerkezetű hámburkolatát képezik, bizonyos anyagok által valószínűleg részben eróművi, részben chemiai úton való izgatása hozza létre ízérzeteinket.

A szaglás szerve az orr. Az orrüreg legmagasabb részén, tetején ugyanis, mely egyirányban esik a szemek magasságával, az orrt kibélelő hámrétegnek olyatén módosult területét találjuk, amelyen közömbös hámsejtek között sajátosan átalakult s az idegekkel összeköttetésbe került úgynevezett *szagló-sejtek* vannak. E szagló-sejtek a szaglás idegvégkészülékei, a szag-ingerek felvevő, azaz idegizgalmakká átalakító helyei.

A virágillat, a rózsa kábító és a jáczint bódító illata, a fenyveserdő gyantás lehellete, a széna, a «júliusi mező» saját-szerű illatbeli varázsa, viszont fordítva a dögszag visszataszító, undorító, kellemetlen volta ez érzék alá eső ingerek.

E szaglás-ingerek csak légnemű testek lehetnek. A szaglás ugyanis nem egyéb, mint az illető tárgy illó, illékony

részeinek valószínűleg erőművi hatása az idegvégekre. A fentemlített szagló-sejteken kívül azonban az orr nyálkahártyájának érző-idegeire is hathatnak a tárgyak illékony elemei, s mi ezeknek izgalmaikat rendszeren összevettjük és összevegyítjük a tulajdonképeni szagérzetekkel. Így pl. az ammoniak szagának csipős, szúrós voltát ez érző-idegek izgalmai okozzák.

Ez érzékszervünk érzeteire úgyszólván szavakat sem teremtett a nyelv, ez is kis szerepüket mutatja, tudniillik mint itt mindent, úgy ezt is az emberre értve, amennyiben pl. a kutyánál, különösen a vizslánál igen nagy szerepet játszik. A kutyánál e tekintetben valóságos szagló-térfelfogásról beszélhetünk, ahogy az embernél látó- és tapintó-térfelfogásról («l'espace visuel et l'espace tactile») szoktak beszélni. Az állati faj fejlődésére vonatkozó összehasonlító, úgynevezett phylogenetikus vizsgálatok pedig kimutatták, hogy eredetileg a szaglás érzéke volt az, mely a többiekkel szemben először kapott magasabb idegközpontot, amennyiben az állatvilág fejlődésében fellépő agykéreg először csak a mozgató és szagló központok kapcsolására szolgálhatott (Edinger és J. Steiner). Steiner J. szerint az agykéreg, legősibb működését tekintve, nem lehetett más, mint a felsőbb érzékidegek legalább egyikének, tudniillik a szaglásnak működéséhez asszociált mozgások általános központja.

A tapintás volna ötödik érzékünk a hagyományos felosztás szerint. Helyesebben cselekszünk azonban, ha itt inkább *a bőr-közvetítette érzetéről (sensibilité cutanée)* beszélünk.

A bőrnek úgy a legfelületesebb, mint a középső, sőt a legmélyebb rétegeiben ugyanis különféle idegvégződéseket, sőt bonyolultabb szerkezetű idegvégkészülékeket is találunk. Ez idegvégződések és végkészülékek szolgáltatják mindazokat a különféle érzeteket, amelyeket bőrünk útján nyerhetünk, mint a tapintás-, súly-, nyomás-, hő-, fájdalom- és kéjérzeteket.

A bőr által közvetített e különféle érzetek között talá-

lunk már olyanokat is, amelyeket nem mint az érzékszervi érzeteket kifelé, az illető tárgy tulajdonságaként projiciálunk, azaz kivetítünk, hanem testünk állapota gyanánt mindig magunkra vonatkoztatunk. Éles határ e tárgyak tulajdonságaként kivetett, gyűjtőnévvel érzékszervi érzeteknek nevezhető érzetek és a mindig a mi saját testünk állapotára és ebben előállott változásokra vonatkoztatott közérzetek közt, amelyeknek magasabb csoportját szervi érzeteknek nevezik, nem igen állapítható meg. Így láthatjuk, hogy míg a tapintás-érzeteket mindig kivétel nélkül kifelé vetítjük, addig már a nyomás-, hőérzeteket sokszor ugyan mint külső tárgyak tulajdonságát fogjuk fel, mint súlyosabb, melegebb, hidegebb voltát, de sokszor már magunkra vonatkoztatjuk, mint saját testünk állapotát, pl. láznál, hideglelésnél. A fájdalom- és kéjérzeteket már sohasem vetítjük kifelé, hanem bár ugyan valamely külső tárgyat tekintek fájdalom- vagy kéjszerző oknak, maga a fájdalom vagy kéj már mindig közérzet.

A bőr által közvetített e különféle érzetek körében aesthetikus ingerek lehetnek pl. a hűvös nyári éj, friss forrásvíz, a kandalló melege, a tavasz fuvalma, langy lehellete, szóval *a hőmérsék (temperatura)-b eli kellemes*. Érdekes hogy a realistikusabb aesthetikusok (*Aesthetik auf realistischer Grundlage von J. H. Kirchmann*), kik az érzéki-kellemesre (*das sinnlichangenehme*) több figyelmet fordítottak, *a nagyon meleget és a nagyon hideget a fenséges érzését* keltőkhöz számítják. A nap s a jégmezők adhattak e mégis túlzott állításra okot. Azt hiszszük: ez esetekben nem a meleg, nem a hideg, hanem a nap s jégmezők *nagyságának* érzéki, szembeli képe kelti a fenséges érzését. *Az abszolút hideg* maga nem volna fenséges, pedig a legnagyobb hideg.

Továbbá aesthetikus ingerek lehetnek ez érzetek körében pl. még: a lágy moh-ágy, a ló rugalmas háta, a selymes

bőr, bársony, a puha haj, a dobogó kebel; a sziklák merevsége hozzájárul nagyságuk, égbetörekvésük fenségéhez.

Mínthogy a bőr különféle érzetei átvezettek már a közérzetekhez, nem mulaszthatjuk el itt megemlékezni azokról az egyéb fontos érzetokről, melyek egészen a közérzetekhez tartoznak. Ezek között legfontosabbak az úgynevezett *izom-érzetek* vagy *kinaesthesisikus érzetek*, amelyek tulajdonkép abban nyilvánulnak, hogy tudomásunk van testünk, végtagjaink helyzetéről, valamely mozgás végrehajtásánál megtudjuk ítélni egészen pontosan az izomösszehuzódás szükséges fokát. Innen van, hogy teljes sötétben, különösen ismert lépcsőn egész biztonsággal képesek vagyunk fölmenni, vagyis sötétben is egészen ki tudom számítani a lábak emelésének fokát. Ez izomérzet alapjául bizonyos, az izomban végződő érző-idegek szolgálnak.

E közérzetekhez tartoznak a szomjúság, éhség, undor, émelygés, a hányás előérzetei, ez úgynevezett *cenaesthetikus érzetek*. Ezek mind ily közérzetek, amelyek tulajdonkép bizonyos szervek állapotától függenek s ép azért nevezhetjük őket szervi-érzeteknek.

Dr. Pekár Károly.

A BUDGET-JOG ÉS GYAKORLÁSA.

— Második közlemény. —

A budget elkészítésének methodusában az angol parlamenti rendszer nyújtja a leglekiismeretesebb mérlegelés képét. Minden kiadási tétel már az év elején a ház itélete alá van bocsátva. Mindenik tárca elkészíti «Estimates»-einek vastag kötetét, mielőtt még a tulajdonképeni költségvetés beterjesztesznék. Így jő létre az «Army-Estimates», «Navy-Estimates», «Civil Service Estimates» — megannyi vaskos quart-alakú kiadványok, tele számokkal s a kiadási szükségletek legapróbb részletezésével. Ezekre a jelentésekre alapítja aztán a pénzügyminister a jövő évre kimutatandó szükségletek mérvét, valamint a mult év tényleges bevételeire. Ha adó lesz kivetve, egyedül a parlament illetékes eldönteni, mi legyen ez az adó. A lordok házat veto-jog illeti. Visszautasíthat *en bloc* egy pénzügyi törvényt, de mihelyt az alsóház jóváhagyását adta egy adóhoz, a felsőház többé nem módosíthatja. Rendszerint, bár nem mindig, a pénzügyminister javaslatát az alsóház elfogadja, s még ha nincsenek is részletezve, ritkán kifogásolja kiadási tételeit. A házról föltételeztetik, hogy az «Estimates»-ekkel részletesen foglalkozva, «Comity of Supply»-vé alakul át, s minden tételt szentesít a három vaskos kötetben, de tagjai rendszeren alig bírnak elég tudomással a részletekről, hogy beható kritikát gyakorolhas-